

GOTENICA

mednarodna verzija

dialog lista

atmosfera

10.00.10

HENRIK DRALKA:

V partijski šoli so nam povedali, da imamo mi dosti sovražnikov okrog naše države in pa, da se ti ljudje infiltrirajo. Tako, da moramo na to biti pozorni, ker hočejo na vsak način, da bi revolucija bila še enkrat tlele v Sloveniji. To so nam povedali, drugače, druge stvari nič. Niti da bodo tu zaprti ljudje, to pa sploh nismo nič vedeli o tem, da so pač ti kraji tam na Kočevskem, da jih imajo. No, takrat so ti ljudje bolj tajno govorili vse skupaj.

10.00.49

OFF:

Globoko v oddaljenih gozdovih jugovzhodne Slovenije leži območje, ki so ga nekdam uporabljali kot tajno lokacijo. Prvi naseljenci, nemški kmetje iz 14. stoletja, tega ne bi nikoli verjeli – tako kot tudi njihovi potomci, ki so jih po koncu 2. svetovne vojne odpeljali stran skupaj s tamkajšnjimi slovenskimi prebivalci, ne. Območje so izpraznili za nove ljudi in ga za štiri desetletja spremenili v popoln tabu. Tako je bilo vse do zgodnjih devetdesetih let 20. stoletja, ko je nova demokratična slovenska vlada ljudem prvič dovolila priti sem.

10.01.27

TONE ŠEGA:

Do tega, da sem se začel ukvarjati s preteklostjo Gotenice in vaščanov v njej, je prišlo zaradi tega, ker smo se ob osamosvojitvi junija meseca, prvi dan, ko so nam omogočili, da lahko pridemo v Gotenico, zbrali še živeči vaščani in na tem zboru nihče ni manjkal, od vseh 80., ki živijo v različnih predelih Slovenije. Še danes mi gre na jok, ko se spomnim, kako je bilo.

In ko smo se zbrali naslednjič, smo se dogovorili, da bomo postavili spomenik umrlim vaščanom, ki so umrli po odhodu Kočevarjev, decembra '41, do zaprtja Gotenice, decembra '49. To pa zaradi tega, ker pokopališča ni bilo več. Naši bližnji so pa bili tam, med in po vojni.

pesem

10.02.47

OFF:

Redko naseljeno območje Gotenice je postalo dom nemških naseljencev že v 14. stoletju. Stoletja so živeli skupaj s prvotnimi prebivalci Slovenci in se skupaj z njimi bojevali proti Turkom. Na začetku 20. stoletja je bila večina prebivalstva nemška. Med nemško zasedbo v 2. svetovni vojni je velik del tamkajšnjih Nemcev odšel z nemškimi enotami. Z drugimi so opravili Titovi partizani, ki so med vojno tu uredili zatočišče. Po vojni so območje zaprli, na njem pa postavili taborišča za vojne in politične ujetnike. A to je bil šele začetek.

10.03.31**dr. MITJA FERENC**

Po vojni tukaj nekaj časa delajo celo tudi nemški vojni ujetniki, Gotenica je predvidena za območje velikopoteznega socialističnega gospodarstva, dokler se potem tam, '47. leta ne ugotovi, da naselitev na Kočevskem in seveda tudi v Gotenici, ni primerna in so dovoljevali naselitve samo še v okviru zaposlitve na kmetijskem državnem posestvu, ali pa v okviru zadrug.
atmosfera

10.04.00**TONE ŠEGA:**

Po vojni je bilo najprej vprašanje, kaj bo pa zdaj v Gotenici. Vaščani so bili nekako zainteresirani, da bi ustanovili kmetijsko zadrugo in ta želja v Gotenici ni bila uresničena, dočim na Kočevskem Reki pa je bila. In so potem ustanovili državno posestvo in takrat se je mama pač vključila v delo na državnem posestvu kot delavka na polju. 46. leta so v Gotenico pripeljali tudi cele družine iz obmejnih območij in so delali na državnem posestvu.

10.04.51**OFF (insert):**

Doslej zanemarjena Kočevska postaja največje živinorejsko središče v državi in bo v nadaljnjih petletkah postala vzoren primer in dokaz uspehov socialističnega dela.

10.05.02**TONE ŠEGA:**

Postopek je bil zelo enostaven. Zjutraj so se zbrali sredi vasi, delovodja iz državnega posestva jih je razdelil v desetine, ki so dobile orodje in so odšli na njive, kjer so delali in postavljene so jim bile včasih tudi norme za določena dela in potem so dobili plačilo.

10.05.26**OFF:**

Gotenica naj bi postala zgled komunističnega gospodarstva in ponos federativne republike Slovenije, ene izmed šestih republik komunistične Jugoslavije, ki je vstala iz ruševin 2. svetovne vojne pod vodstvom maršala Tita. Propagandni stroj je uporabljal Gotenico kot zgled »pravičnega novega sveta«, ki naj bi zrasel pod komunističnim režimom.

10.05.53**OFF (insert):**

Vsak delavec ima točno določeno nalogo, vsi pa tekmujejo z geslom, več mleka in več mesa za delovne ljudi.

10.06.04**OFF:**

Leta 1949 je monolitni blok komunističnega zavezništva razpadel zaradi ostrega spora med dvema komunističnima voditeljema: Titom in Stalinom. Tako imenovano obdobje Informbiroja je grozilo celo z oboroženim spopadom med Sovjetsko zvezo in Jugoslavijo.

10.06.24

dr. MITJA FERENC:

Do leta '49, ko se ugotovi, da je to območje najbolj primerno za izgradnjo republiških zaščitnih objektov in tako se potem '49. leta začnejo zadnje meritve, 50. leta potem že prvi delavci in Gotenica začne povsem svojo zgodovino, ki je bila potem nekaj desetletij neznana, odmaknjena. Če je še leta '48 tukaj prebivalo 148 ljudi, je potem nekaj desetletij vas, ki stalnih prebivalcev ni imela.

10.06.58

mag. LJUBA DORNIK ŠUBELJ

Po sporu z Informbirojem, po neposrednem ogrožanju, ki je Jugoslavijo v tistem času, bom rekla, iz vzhodne Evrope, prejšnjih zaveznikov in, seveda, dolgoletnih sodelavcev vseh najvišjih voditeljev, torej pričakoval se je ta napad, zato je leta '49 bil sprejet sklep, da se v vseh delih Jugoslavije pripravlja nekakšna zaklonišča in Gotenica je bila ravno to. In ker je Maček dejansko opravljal to vojaško funkcijo, je tudi pri sami gradnji in menda in načrtovanju, je on to pač vodil.

10.07.36

OFF:

Gotenica naj bi postala zaklonišče za najvišje komunistične voditelje tistega časa. Snovalec načrta je bil eden izmed Titovih najožjih vojnih sodelavcev, vodja tajne policije, Ivan Maček. V ozračju, polnem strahu in skrivnosti, so temelje bunkerjev postavljali politični ujetniki in brezdomci, ki so jih oblasti naselile na območje po koncu vojne. Upanje na mirno življenje je izginilo zaradi pritiska enostrankarske diktature in vrste zrežiranih sodnih procesov, ki so pomagali komunističnemu režimu zatirati nasprotnike.

10.08.22

PAVLA MIKULIČ:

Dostikrat si moral takole, recimo, proti tvoji volji se uklonit. Nič, veste, veliko smo prestali, to ne bom pa več naprej govorila. Bilo je izredno, izredno so bili težki trenutki. Tako.

10.08.46

OFF:

Gotenica je ostala zavita v skrivnost še 40 let, med ljudmi pa so se širile govorice o železobetonskih razkošnih bunkerjih za politično elito. Po demokratičnih spremembah proti koncu 80. let 20. stoletja so smeli na območje zgodovinarji, novinarji in celo nekateri nekdanji stanovalci. Prva televizijska reportaža je nastala takoj po slovenski osamosvojitvi leta 1991. Nedostopno in tajno območje je postalo oporišče slovenskih vojaških enot za delovanje proti JLA.

10.09.25

ROSVITA PESEK:

V Sloveniji se je druga svetovna vojna končala z izgonom okupatorja leta 1945. Za prebivalce Kočevske Reke pa svoboda počasi prihaja šele po letu '90, torej 45 let kasneje. Prav tako kot prihajajo počasi na dan tudi številni odgovori, predvsem na vprašanje, zakaj je to območje tako dolgo ostalo izolirano in zakaj mi vsi, ki smo živeli zunaj tega kroga, o njem nikoli ničesar nismo mogli izvedeti.

10.10.02

VINKO FUGINA:

Takrat, ko so prišli novinarji iz cele Jugoslavije, vem, da sem jih vodil noter v ta objekt, ker so tudi zahtevali to, kje je podzemni izhod za Kraljevico, da je tu letališče. Mi smo to pokazali in smo jim dopovedovali, da letališče, nemogoče je pristat v hribu kar tako.

10.10.23

dr. MITJA FERENC:

Ostane nekako grenak priokus, da nismo zvedeli vsega zgodovinskega dogajanja v tem nekaj desetletnem zaprtem območju, predvsem kar se tiče hrambe arhivskega gradiva, kar se tiče zaprtega območja glede kazenskih taborišč, glede gradnje.

10.10.44

VINKO FUGINA:

Veste, res smo vse pokazali. Nekaj pa je. Morate pa vedeti, da vsaka država na svetu, pa tudi naša, mora imet neko skrivnost. Najbrž jo ima tudi policija, vojska, ne vem. Zakaj pa ne?

10.11.01

ROSVITA PESEK:

Varovano območje Kočevska Reka je pač bilo država v državi. In zakaj je bilo tega treba? Ali res samo zaradi ozkega kroga komunističnih samopašnežev, njihove oblastiteljnosti ali pa morda celo samo zaradi ekskluzivizma in hobija nekega posameznika?

10.11.22

OFF:

Vodja tajne policije in nekdanji partizan Ivan Maček ni bil le glavni poveljnik prepovedanega območja, ampak tudi ustanovitelj te »države v državi«. V bunkerjih so bile opremljene sobe, kuhinja, operacijska soba in celo kinodvorana.

10.11.52

OFF (insert):

Kot minister za gradnje Ljudske republike Slovenije in poznavalec Kočevske iz obdobja NOB, sem se odločil za izgradnjo zaščitnih objektov na področju vasi Gotenica. Ker v Gotenici in prav tak v Škrilju leta 1950 prvotnih prebivalcev, z odselitvijo ni bilo nobenih problemov.

10.12.14

TONE ŠEGA:

Leta '49 so pa, decembra meseca, brez napovedi prišli tovornjaki pred hiše vseh priseljencev, so jim dali nekaj časa, da so vzeli vse svoje stvari in so jih odpeljali iz Gotenice. V Gotenici sta ostali moja mama s svojim tastom, ki je bil takrat star 90 let in še ena vaščanka, Bartol Marija.

10.12.50

PAVLA MIKULIČ:

Je bilo v bližini taborišče Gotenica in tukaj so bili kaznjenci, večkrat sem jih videla. Vozili so jih iz Gotenice dol v kamnolom, tam so kopali pesek, verjetno za Gotenico. So

bili oblečeni v take marogaste obleke, imeli so tudi kapce temu primerne in sorazmerno mladi ljudje so bili. Ni se smelo pogovarjat z njimi, čuvali so jih pa miličniki

10.13.33

TONE ŠEGA:

Potem so pa prišli ti, ki so v Gotenici potem bili, nekje okrog 1. maja '50. leta. Postavili so najprej straže daleč dol v gozdu, da so onemogočili dostop do vasi in se je, seveda, pričelo delo v zaprtem območju.

10.14.00

SLAVKO ABRAM:

Ja, kako je bilo. Bilo je vse zaraščeno. To je eno. Tam gor je bila kaskada, tu dol je bil jarek, saj zdaj gre voda spodaj zdaj. To je bilo hribovito, tam je zračnik na vrhu. Mi smo hoteli delat noter, minirat pa vozit material ven in take reči, dan pa noč. Tisti material je šel spet nazaj, smo ga prali, sp bili gor drobilnica, sita, se je pralo in spet betonaža noter, isti material. Tako, da ni bilo nič vrženo proč. So rekli, kar vidimo, naj bomo tiho, nimamo kaj govorit nikjer, da ne bo kakšen kaj zahakljal. Jaz sem moral lagat, kamor sem šel, doma in po svetu, kamor sem šel, sem moral lagat.

10.14.47

SLAVKO in DANICA ABRAM:

-Po štirih mesecih sem šel enkrat domov, ja, ja.

-Ne, ni hodil domov, ne.

-Nič in še pod kontrolo doma, da ne bi jaz kaj komu zinil. Saj so njo ravno tako hodili kontrolirat domov, tja, kjer smo bili na stanovanju.

-Jaz nisem vedela nič, ker mi ni nič povedal. In če bi mi kaj povedal, jaz bi govorila, boljše, da nisem nič vedela. Oni je prišel iz Ljubljane, gospa, kaj veste, kaj dela vaš mož.

-Ja, pa od Udbe je bil.

-Sem rekla, jaz nič ne vem. Nič vam ne pove? Ja, nič mi ne pove.

-Vidiš, kako jo je skušal.

-In večkrat je prišel.

10.15.33

VINKO FUGINA:

Ivan Maček-Matija je bil, moram reči, za nas dober, za te tukaj, ki smo bili. Seveda je bil hud kdaj, najbrž. Rad je imel predvsem delovne ljudi, to je normalno. Imel je zelo rad otroke, ne morete verjeti, da je poznal vsakega otroka. Poznal je probleme, družinske, imena in vedno se je pozanimal. Ker je on prihajal sem ob sredah, vedno je prišel v sredo, v četrtek je šel potem nazaj, tu je prespal. Tukaj zadaj je en prizidek hiše, ko so rekli, da je ne vem kakšna vila. Ni, to je en manjši prizidek te hiše, kjer je on imel noter dnevno sobo, spalnico in pa WC, kopalnico. Nič, skromno, zelo skromno.

atmosfera

10.16.13

VINKO FUGINA:

Na kakšen način pa si prišel v to Gotenico? Pač so nas izbrali, ne vem, kako. Najbrž je bila neka preverka, nekateri pravijo, da so morali podpisat takrat o molčečnosti, jaz lahko rečem zase, da ne. Rekli so mi edino to, da se o tem ne govori in za mene je bilo to dovolj.

10.16.37

OFF:

Na območju je bilo kar nekaj cerkva, celo iz 18. stoletja, ki so jih postavili nemški priseljenci. Ljudje so se bali izražati svoja verska prepričanja, ker so verovanje komunistične oblasti prepovedale. Nekaj cerkva je bilo porušenih med vojno, pa tudi druge niso ostale več dolgo.

10.17.04

TONE ŠEGA:

Cerke v Gotenici so pa v tem času, ko so v Gotenici pripravljali to, so seveda porušili. Jaz imam celo sliko cerkve brez zvonika.

10.17.24

HENRIK DRALKA:

Jaz sem že dostikrat res srečal ljudi, ki vsi zdajle, tudi v knjigah piše, da smo mi porušili tam, Maček, pa vse take stvari, pa ni res. Mi smo samo cerkev zrušili v Gotenici, tam so jo že prej, potem pa v Kočevski Reki, potem gor na Borovcu, na Zdihovem gor, pa na Škrilu, te cerkve smo porušili. V Štalcarjih je bila pa tudi cerkev, pa bi jo mi porušili, samo so jo prej četniki porušili.

10.18.00

SLAVKO in DANICA ABRAM:

Ja, tam, kjer sem stanovala, so bili pobožni. Potem enkrat pravijo, jaz bi Sonjo rada sama nesla krstit. Joj, sem rekla, jaz si ne upam, ne vem, da ne bo kaj narobe, raje bi je ne krstila. Pravi, jaz ti jo bom nesla. In pol mi prinese. Pravi, saj ni nobeden videl nič. pa vseeno so videli.

-Čez nekaj dni so že mene šraufali. Da kakšen komunist, da sem dal krstit, pa kaj hočem, jo ubit zdaj! Nismo vedeli, jaz sploh nisem vedel, pa še ona ne, ki je tam stanovala zraven.

-Potem je prišel spet ta, pa me preizkušal, ja pa ste. Jaz sem rekla, jaz ne vem, da bi. Ja, pravi, pa ste krstili. In tako je hodil, večkrat je prišel.

-Ja, od Udbe šef je bil. In pol, kaj sem napravil, jaz nisem vedel, oni so jih kar sami priselili, so jih dali na avto in pripeljali sem. Nihče ni nič rekel, zdaj bodo prišli tvoji gor. Tako so naredili. Da bi vsaj kaj pripravil, tako bajto gnilo tam.

-Prav res, v kakšno so nas pripeljali. Jaz sem mislila, da on ve, da grem k njemu, ne, da bo lepše živeti skupaj kot tako.

-Nič. Samo pripeljali so jih, pa je eden prišel, neki Grum, šef, tam dol smo garažo betonirali, pravi, pojdi domov, družina ti je prišla. Sem rekel, kakšna družina, od kod, a nisem je imel kam dat. V eno staro bajto smo šli noter in tako smo dolgo časa bili tam, dokler nismo potem prišli sem. Če bi mi povedali, kam grejo, jaz ne bi podpisal. Jaz sem mislil celo, da bi šel kam drugam v službo, pa niso pustili. So mislili, če grem kam proč, da bom kaj znil.

10.20.06

OFF:

Razvpih bunkerjev, ki so ljudem prizadejali toliko bolečin in trpljenja, komunistični voditelji pravzaprav niso nikoli uporabili. Pihajali so na lov in za zabavo, nikoli pa niso potrebovali takega zaklonišča. Območje je ostalo zapečaten kot velika siva lisa na slovenskem zemljevidu. Ne le, da so se ljudje nanj navadili, ampak so se tudi postarali in

na vse pozabili. V Gotenico je bilo mogoče priti šele od začetka osemdesetih let 20. stoletja dalje.

10.20.43

dr. MITJA FERENC:

Leta '90 sem imel priložnost, da sem lahko odšel s skupino poslancev, tako imenovane Polajnarjeve komisije, sem v Gotenico, kjer naj bi nam razkazali vse, kar naj bi bilo zanimivo. Takrat smo se cel dan vozili po tem nekdanjem zaprtem območju in videli objekte, ki pa kasneje več niso bili prikazani širši javnosti.

10.21.15

TONE ŠEGA:

Ko smo prvič prišli v Gotenico, smo tam vprašali, smo rekli, kam pa lahko gremo po vasi. In odgovor je bil en sam, kjer ni zaklenjeno, tam greste lahko notri in vse pregledate in večina hiš je bila odklenjenih. In vsak je najprej šel v tisto hišo, v kateri smo živeli med vojno. In je bilo to nepopisno.

10.21.45

LOJZ TRŠAN:

Z zaprtega območja absolutno ni posnetkov. So sicer posnetki iz Kočevja, kot uspešnega kmetijskega območja, vendar o samem zaprtem območju pa ni teh posnetkov.

10.22.40

OFF:

Slovenija je razglasila neodvisnost junija 1991 po le desetih dneh vojaških spopadov z umikajočo se Jugoslovansko armado. In Gotenica je spet postala tajno mesto, tokrat kot prostor za urjenje slovenske Teritorialne obrambe, ki je odigrala ključno vlogo pri ohranjanju ozemeljske nedotakljivosti nove slovenske države. V senci prav vojne pa je potekala še druga bitka, in tudi v tej je Gotenica odigrala svojo vlogo.

10.23.16

LOJZ TRŠAN:

Kot vemo, so tam do leta '52 snemali vse na nitratni osnovi in dokler v Sloveniji ni bilo pravega skladišča za nitratni film, so ga dali v hrambo v Beograd, v skladišča Jugoslovanske kinoteke, ki so imela takrat edino usposobljene prostore. Potem pa se je začela Slovenija osamosvajati. In želja slovenskega vodstva in Arhiva republike Slovenije je bila, da bi te filme, ki so bili shranjeni v Beogradu, pripeljali nazaj v Slovenijo. In takrat se je začela operacija Beograd-Ljubljana, prenos teh filmov. Filmi so srečno prispeli v Gotenico in potem so se pač skladiščili v teh prostorih. Zanimivo je, da se je ravno po tem, ko so bili filmi v Sloveniji, par dni po tem, začela vojna za Slovenijo. In mislim, da je bil ta transport filmov, eden izmed zadnjih transportov takrat med Beogradom in Ljubljano.

10.24.09

IVAN NEDOH:

Nekje v začetku leta '96 smo se dogovorili z Arhivom republike Slovenije in ministrstvom za notranje zadeve, ki nam je velikodušno odstopilo te prostore. Gre za več traktov v skupni površini nekaj manj kot 400 kvadratnih metrov. Ti prostori so se mi sprva, mislim, zdeli so se mi ogromni. Tudi pozneje, ko sem bil večkrat sam noter, sem hodil z načrtom naokrog in se iskal in se zgubljal. Vse se mi je zdelo silno

komplificirano, od sistema prižiganja luči in tako naprej, ampak dobro, z leti smo se tudi z Gotenico udomačili.

10.24.58

FRANC BERKOPEC:

Od leta 1992 je v Gotenici Vadbeni center ministrstva za notranje zadeve policije. Nastanitveni objekti sprejmejo približno 200 udeležencev. Poleg so zgrajeni in postavljeni tudi še številni spremljajoči objekti, ki omogočajo nemoteno vadbo za udeležence usposabljanj in izpopolnjevanj. V centru dela 55 ljudi, ki skrbijo za nemoten potek usposabljanj in izpopolnjevanj, ki jih izvaja Policijska akademija.

10.25.34

DAMJAN ŽAGAR:

Predvsem gre za izobraževanje kandidatov za policiste in pa drugih usposabljanj v policiji, kot na primer usposabljanja posebne policijske enote, usposabljanje specialne enote urada za varnost in zaščito, vodnikov službenih psov, policistov konjenikov, policistov, ki se pripravljajo za sodelovanje v mirovnih misijah, potem druga medresorska usposabljanja, mednarodna usposabljanja.

10.26.06

FRANC BERKOPEC:

Center ni zaprto območje, je pa območje z omejenim gibanjem. obisk raznih skupin in tako naprej je možen s prednajavo in z odobritvijo vodstva policije.

10.26.21

OFF:

V Gotenici si stalnih prebivalcev. Nekateri od tistih, ki so jo gradili, so prelomili zavezanost k molčečnosti prvič šele za ta film. Veliko skrivnosti o pomenu Gotenice in o navidez prostovoljnem delu na tem popolnoma zaprtem območju v štirih desetletjih njegovega obstoja v nekdanji Jugoslaviji, ne bo zaradi pomanjkanja dokumentarnih dokazov nikoli razkritih.

Čeprav ljudje vedo za dejavnosti policije v Gotenici, je neopazno mesto, skrito globoko v obsežnih najstarejših gozdovih v Sloveniji, še vedno skrivnostno. Težko breme toliko trpečih ljudi, ki so stoletja umirali v Gotenici, pa vasi še daje pečat.